Maurice Renard

OMUL TRUCAT

338

COLECȚIA „POVESTIRI ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE"

Cu prilejul
Anului nou

1969

urăm cititorilor
și colaboratorilor
Colecției
sănătate,
succese,
fericire

La mulți ani!

Redactor literar: ADRIAN ROGOZ
Coperta și desenul din int.: A. BUICULESCU
Prezentarea grafică: ARCADIE DANELIUC

338

REZUMATUL CAPITOLELOR DIN FASCICULELE PRECEDENTE

Jandarmii găsesc intr-o pădure trupul neinsuflețit al medicului Bare. Cercetările duc la descoperirea unui jurnal lăsat de victimă.

Aceste pagini relatează cazul extraordinar al tînărului Jean Lebris, socotit mort, dar reîntors acasă după cîțiva ani; Lebris susținea că este orb, dar Bare îl bănuia că se preface.

Pînă la urmă îl determină pe Lebris să-i mărturisească adevărul. Intr-o luptă fusese grav rănit la față. Fiind luat prizonier, este închis într-un castel unde un savant, cu numele Prosope, îi grefează niște ochi-electroscoape cu ajutorul cărora Jean „vede" fenomenele electrice. Într-o zi, cel care-l ținea în captivitate pe Lebris se luă la ceartă cu paznicul său.

Colecția „POVESTIRI ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE"
editată de revista
Știința și Tehnica
Anul XIV
15 decembrie 1968

MAURICE
RENARD

OMUL TRUCAT

(URMARE DIN NUMĂRUL TRECUT)

Era ora gustării. Curînd, servitorul deschise încuietorile uşii şi aşeză pe masă, cu obişnuita lui meticulozitate, diferitele feluri.

Îi adresasem cuvîntul deseori, zadarnic. De data aceasta îmi răspunse şi să fiu blestemat dacă am auzit vreodată pe cineva vorbind mai groaznic franţuzeşte! N-am să încerc să-l imit. Era ca turbat. Ştiind că va găsi în mine un ascultător binevoitor şi discret, îşi revărsa ura, copleşindu-l pe Prosope cu cele mai oribile insulte.

Motivul neînţelegerii lor era cu totul neînsemnat. Am judecat însă ocazia prielnică. Fără ocoluri, i-am propus să fugim împreună. Mi-a ripostat doar că e şi el prizonierul lui Prosope.

— N-ai cheile casei?

— Ce înseamnă cheile? Nimic. Pentru a ieşi de aici (traduc limbajul lui neverosimil) nu există decît marele culoar dintre ziduri. Ce înseamnă grilajul de la capătul culoarului? Nimic. Dar lespezile culoarului nu sînt toate lespezi! Unele sînt pile electrice, ascunse printre celelalte. Dacă le atingi cu piciorul, cazi trăsnit!

Aşa se explica deci o ciudăţenie care mă intrigase destul. Priveam de sus, cu un zîmbet, pavajul culoarului, unde pilele, invizibile pentru toţi ochii, revelau ochilor mei luminescenţe răzleţe, la fel de evitabile ca nişte plăci de aur.

— La capătul culoarului nu e decît un grilaj, am remarcat.

— Da, la intrarea pe pod. Şi un copil ar trece pe deasupra. Dar culoarul!... Curentul se întrerupe la venirea şi plecarea automobilului; dar, în clipele acelea, doctorul stă de pază!

— Vom pleca în noaptea asta, am hotărît.

— Şi pilele?

— Mă ocup eu de ele. Vino să mă iei după ce adorme toată lumea. Am să te conduc pînă la grilaj. Apoi...

Dar asiaticul, copleşit de stupoare şi de veneraţie, îmi săruta mîinile.

— Unde ne aflăm? l-am întrebat, eliberîndu-mă.

— Stăpîne, nu mă întreba. Am jurat să n-o spun... Cît despre evadare, asta-i altceva. Sînt la ordinele tale. Am să te duc pînă la oraşul din apropiere. Am bani. Dacă vrei, am să te duc pînă la graniţa ţării tale. Ajută-mă să traversez culoarul şi-ţi jur că te voi încredinţa compatrioţilor tăi. Acolo am să te părăsesc. Nu-mi cere nimic mai mult. Am jurat.

Nici un accident nu împiedică fuga noastră nocturnă. Micul asiatic avea o incomparabilă dexteritate în mînuirea fără zgomot a încuietorilor. Castelul, garnisit cu pîslă ca un cabinet dentar, avea o stranie putere de amortizare a zgomotelor. Prosope, sigur de servitorii săi, dormea adînc (îl vedeam în camera sa!). Nici un cîine de pază, nici un om de veghe. În sfîrşit, cădea şi o ploaie măruntă, pe care eram departe de a o blestema, lucrurile apărîndu-mi mult mai nete cînd sînt umede.

După ce am străbătut culoarul, după ce am escaladat grilajul, am mers timp de cinci ore către aglomerarea de puncte luminoase pe care o reperasem. Era oraşul.

Însoţitorul meu îmi spuse:

— Dacă putem să prindem un tren la răsăritul soarelui, e bine.

Şi adăugă, cu un rîs ciudat:

— Doctorii vor dormi foarte mult în urma noastră, cel puţin pînă mîine seară. Aveam şi cheile farmaciei...

„Cerul mi-a trimis acest mic demon!" — mi-am spus.

N-a vrut să-mi destăinuie nici numele, nici patria lui; n-am aflat de la el nimic despre doctorii misterioşi... Era la fel de discret pe cît de descurcăreţ.

Ne grăbeam. Noaptea se scurgea. Urmăream din ochi, prin masa diafană a globului, înaintarea soarelui. Îmi apărea, îndărătul acestei brume albastre şi printre corpurile cereşti, ca un disc violiu-roşcat, focar al unei formidabile radiaţii.

Cînd se ivi la orizont, ne aflam ghemuiţi într-un compartiment strîmt, cu mulţi călători, al căror limbaj neinteligibil nu mă putea face să le ghicesc naţionalitatea.

La ce bun să-ţi enumăr oboselile şi peripeţiile acestei traversări europene? Către seară, la ora la care se trezea, fără

îndoială, în castelul-clinică, cel pe care-l numesc Prosope, am intrat în țările de limbă germană. A-i întreba pe oameni, eu, care nu știam decît două, trei cuvinte nemțești, ar fi însemnat să mă dau de gol și să-l supăr pe salvatorul meu, care îmi ceruse să nu spun nimic și să nu încerc să aflu. *M-am mulțumit deci, cum făcusem și pînă atunci, să rețin nume, să notez configurații de munți sau structuri de monumente, ca să le caut mai tîrziu. Dar la ce bun?...*

Dimineața, cuvîntul Regensburg *îmi izbi urechea. Ne aflam atunci într-un expres care mergea pe lîngă un fluviu lat ca o strîmtoare. Am mai auzit* Nürnberg, Karlsruhe...

Pe podul Kehl, cu toate eforturile mele, asiaticul dispăru. Am trecut Rinul cu un convoi de camioane încărcate cu material livrat aliaților.

Au urmat tot felul de vizite medicale și de interogatorii militare, din care am ieșit amestecînd multe minciuni cu puține adevăruri... Cunoști restul. Oficial, aventura mea este clasată. Vreau să cred că ea este încheiată și în mod real ; *dar mi se pare prudent să am totdeauna un revolver asupra mea și îți mărturisesc, dragul meu Bare, că prezența dumitale neștiută, în spatele tufișului, m-a înfricoșat...*

Jean tăcu și se opri. Ajunsesem. În fundul grădinii, pe care o lumina cu ferestrele-i deschise, casa Lebris se înălța în noapte.

— E foarte tîrziu! am spus.

— Da, încuviință Jean, arătînd cu vîrful bastonului, în gazon, un punct, apoi un altul. Soarele e aici, uite!... Și Crucea Sudului, acolo! Sînt primul om care a văzut-o fără să părăsească emisfera nordică!

Își puse apoi, scoțîndu-i din buzunar, faimoșii ochelari ai doctorului Prosope, care, acoperindu-i complet orbitele (ca niște ochelari de automobilist), eclipsară total orice fosforescență. Acești ochelari opaci puteau fi luați drept niște sticle fumurii; și nimic nu împiedica să se creadă că Jean trebuia să-i poarte din cînd în cînd, pentru a urma prescripțiile unui oculist.

— Acum trebuie să mă călăuzești, spuse el. Sînt orb!

I-am călăuzit pașii. Am urcat scara. Dar, cînd ajunse în camera lui, am rămas un timp cu o mînă pe balustradă, căutînd cu o febră copilărească să inventez un pretext care să-mi permită să sui la al doilea etaj și să o revăd pe domnișoara

Grive, fie şi o clipă. Inima îmi bătea atît de tare încît o auzeam. Un zgomot de voci acolo sus mă făcu fericit ca un licean...

Dintr-o dată mi-am spus că orbul extraordinar mă privea, poate, prin zid ; şi m-am retras, meditînd la minunea pe care mi-o revelase.

Serbarea VII.

Este pentru prima oară că încerc să scriu o povestire. Am recitit paginile precedente şi m-am ruşinat văzînd cît de rău mi-am îndeplinit sarcina. Voiam să compun o relatare simplă şi scurtă, fotografică. Fără voia mea, m-am lungit cînd asupra amorurilor mele, cînd asupra miracolului celui de-al şaselea simţ. Şi totuşi, nu trebuie să-mi deschid inima decît atît cît e necesar pentru claritatea istorisirii ; nu e cazul să vorbesc aici despre curenţii lui Foucault, self-inducţie, histerezis, *căci memoriul meu tehnic conţine tot ceea ce a putut să-mi facă cunoscut Jean Lebris prin intermediul ochilor-electroscoape.*

De acum înainte mă voi strădui să respect cît mai exact linia directoare.

*

Săptămînile care au urmat confesiunii lui Jean Lebris mi-au lăsat amintirea unei perioade ciudat de pline şi de arzătoare. Dragoste, prietenie, devotament faţă de bolnav, curiozitate ştiinţifică — aveam nu doar un singur motiv să mă asociez existenţei vecinilor mei. Astfel, în cîteva zile, devenisem inseparabili. Dar îmi amintesc cît îmi era de greu să-mi împart în mod egal atenţiile şi să ascund sub aparenţa unei banale galanterii omagiile unei pasiuni mereu crescînde.

Imprietenindu-se, doamna Fontan şi doamna Lebris nu se mai despărţeau nici o clipă. Fanny, liberă de orice obligaţie, avidă de mişcare şi de caritate, totdeauna gata la bine şi la distracţii, îşi împărţea timpul între orb, sport şi petrecerile pe care le organizam.

Toate ușile se deschiseră în fața grației, voioșiei și nenorocului ei; numeroase invitații nu întîrziară s-o asalteze. Ea nu le respinse.

Or, trebuie știut că, în timpul verii, umilul Belvoux devine un loc foarte monden, datorită vilelor și castelelor din împrejurimi. Duminica, liturghia adună tot felul de eleganțe, și șirul automobilelor se întinde pînă pe Cours. Eu însumi, fiind destul de sportiv și departe de a disprețui plăcerile veacului, am frecventat totdeauna fără să mă plictisesc această lume, în care dețin micul meu loc de medic scrupulos, capabil să facă față la o masă de bridge sau în fața unui fileu de tenis.

Domnișoara Grive făcu senzație. Toți se întreceau s-o invite.

Nu mă plîngeam de asta. Cea mai mare parte a timpului, doamna Fontan rămînea acasă, așa încît Fanny Grive și cu mine ne pomeneam singuri la reuniuni, ceea ce avea drept rezultat un fel de dulce intimitate.

Cît despre Jean Lebris, inutil să spun că fugea ca de ciumă de orice prilej de a-și dezminți sălbăticia. Pentru a-l îmblînzi fusese nevoie de irezistibila seducție a încîntătoarei refugiate, de bunătatea ei serviabilă, de antrenul ei comunicativ, de camaraderia băiețească atît de plăcută din partea unei tinere înzestrate cu o asemenea strălucire. Jean iubea vocea ei, cînd îi citea, amabilitatea prevenitoare cu care îi servea de călăuză; dar, infirm și nesociabil, refuza totdeauna să ne asculte cînd voiam să-l luăm cu noi la cîte o mică petrecere.

Cu toată violența dragostei care mă cotropea, Jean Lebris ocupa un loc însemnat în viața mea. Il îngrijeam cu tot sufletul și cu toată știința mea și gratitudinea lui se manifesta prin bunăvoința cu care se preta studiilor mele experimentale.

După cum se poate vedea din memoriul meu, îl foloseam pe Jean Lebris în mai multe scopuri:

Mă slujeam de el ca să observ, unul după altul, fenomenele electromagnetice. Studiile mele anterioare nu făcuseră din mine un specialist în electricitate, dar mi-am procurat lucrările cele mai recente, am cumpărat mai multe aparate; pretextînd că vreau să mă instruiesc, am obținut autorizația de a

vizita dinamurile și transformatoarele uzinei pentru captarea forței hidraulice a Saônei. În sfîrșit, am putut reproduce aproape toate experiențele doctorului Prosope.

Colaborarea lui Jean nu-mi era mai puțin prețioasă în exersarea profesiei mele. Plasat în camera de lîngă cabinetul de consultații, el distingea, prin zid, sistemul nervos al anumitor bolnavi pe care voiam să-i supun acestui examen electroscopic ; și nu puțini se vindecară grație indicațiilor primite astfel.

N-am să omit nici experiențele psihofiziologice în care m-am folosit de acest admirabil spectator al funcționării psihicului. Dar rezultatele au fost mediocre, mecanismul fiind cu totul necunoscut, foarte fin și complicat. Pentru a izbuti mai bine, pentru a învinge rapiditatea și dimensiunile microscopice ale fenomenelor, ar fi trebuit să posed un instrument care să fie, față de electroscoapele lui Jean Lebris, ceea ce sînt, pentru ochii noștri, lentilele măritoare.

Din păcate, eram obligat să-mi limitez lucrările la utilizarea ochiului științific, fără să pot să le extind la studiul captivant al acestui ochi însuși. Jean s-a arătat totdeauna ireductibil în această problemă, răzvrătindu-se împotriva oricărei tentative de investigație. „După moartea mea ! repeta el. Atunci ai să ai toată libertatea..."

Această frază îmi era atît de penibilă, încît am sfîrșit prin a nu mai insista. De altfel, ochii artificiali erau greu accesibili. Ar fi existat un mijloc... Dar despre el am să vorbesc ceva mai tîrziu.

Astfel, fericit și cu inima înfierbîntată de nădejde, am trăit săptămîni intense, uitînd cîteodată, în egoismul meu, că zilele lui Jean Lebris erau numărate — uitînd cu atît mai ușor cu cît viața îi era plăcută și fața lui slabă se lumina de o bucurie pe care nimic nu părea s-o tulbure, nici apropierea termenului inexorabil, nici lipsa adevăratei vederi, nici existența amenințătoare a teribilului Prosope.

Acesta, de altfel, nu amintea prin nimic că ar exista. O supraveghere atentă, chiar bănuitoare, nu-mi oferea nici un indiciu al celui mai neînsemnat pericol. Misterioșii doctori, descurajați de dificultățile acțiunii, sau încrezători în mutismul lui Jean, păreau să se fi împăcat cu fuga lui. De altfel,

atenția noastră nu slăbea : Jean, totdeauna înarmat, nu mai ieșea niciodată singur și, chiar dacă devenise o obișnuință, vigilența mea nu era mai puțin polițistă.

Pînă la serbarea dată de baronul d'Arcet, nici un eveniment demn de a fi menționat. Chiar și episodul pe care-l voi relata a fost un eveniment sentimental, care a trecut neobservat.

★

Dacă Dumnezeu există, Dumnezeu mi-e martor, Fanny, că n-aveam intenția să-ți mărturisesc dragostea mea în ziua aceea mai mult decît în alta.

O, simțeam că momentul se apropie. Simțeam că totul mă îndemna să te iubesc : privirile tale mulțumite, surîsurile tale amicale, bucuriile, decepțiile pe care le vedeam trecînd pe fruntea ta... o mie de lucruri, o mie de nimicuri. Totul !... Și chiar asta era minunat !... Dar, în fond, îmi era frică. La vîrsta mea știi atîtea povești triste... ai văzut atîția îndrăgostiți amăgindu-se grav !

Serbarea aceea a intervenit în destinul meu...

Îți amintești ce timp frumos era ? Duminică 1 septembrie. Toți locuitorii din Belvoux porniseră spre castelul d'Arcet. Cei trei kilometri de drum erau acoperiți de pietoni. Veneai cu limuzina familiei La Hellerie ; vă depășisem, cu torpedoul meu, în dreptul lui Chaufour...

Și, punctul de atracție al serbării, concursul de automobile... îți amintești, Fanny ?

Eram șapte concurenți, fiecare acompaniat de o fată. Eram sigur că vei refuza ofertele celorlați șase ca să te așezi lîngă mine, îndărătul parbrizului mașinii mele. Ce bucurie mi-ai făcut totuși răspunzînd certitudinii mele !

Eram șapte care trebuia să ne întrecem în încetineală, să rivalizăm în îndemînare printr-un labirint de popice, să ne menținem echilibrul pe un pod basculînd ca un leagăn, să desenăm cifre în marșarier, să gonim pe o sută de metri de drum de zece ori înainte și înapoi...

Văd încă nobila esplanadă a castelului. Aud aclamațiile care salutau modestele mele victorii... Am fost acoperiți de flori... Simțeam cum simpatia publică ne învăluie, ne asociază. Citeam pe chipuri un singur gînd. La trecerea noastră auzeam : „Ce pereche frumoasă !" Un entuziasm perspicace ne logodea... Erai divină, cu obrajii îmbujorați, cu ochii vii. Lăsai să

se vadă toată plăcerea pe care ți-o făcea acest mic triumf. Se amestecea în ea un pic de ațîțare, întrecerea sportivă avînd amețelile, crispările, transele ei... Mi se părea că am cîștigat două premii în loc de unul!

Prietenii noștri, complici gentili, afectuoși și zîmbitori, ne-au forțat să ne întoarcem împreună în automobilul meu căptușit cu trandafiri. Se urzise o conspirație spontană. Destinul nostru apăruse parcă tuturora și fiecare voia să contribuie la împlinirea lui.

Lunecam încet pe drumul umbrit. Chipul ți se oglindea în parbrizul împodobit. Sub pretextul evitării prafului celorlalte mașini, am luat-o pe un drum ocolit. Cineva mi-a spus că ne vedeam, de departe, gonind peste cîmpuri ca un imens buchet de trandafiri. Curînd nu ne-au mai văzut.

Atunci ți-am luat mîna și, cum o lăsai într-a mea, am dus-o la buze... de care n-a fost nevoie s-o apăs.

Mă iubeai!... Ah, exista un Dumnezeu în ziua aceea!

M-ai privit. M-am înfiorat. Tăcerea noastră era un jurămînt.

După cîteva minute îți spuneam:

— Vrei să ne căsătorim luna viitoare?

Trezită brusc, ai strigat:

— O, nu! Nu se poate...

M-am mirat:

— De ce?... Sîntem liberi. De ce să-ntîrziem?... Și-apoi aș vrea atît de mult ca Jean Lebris să mai fie lîngă noi!

— Jean Lebris! ai repetat. Dar... tocmai... din cauza lui...

Mă cercetai cu un aer surprins și eu te priveam înfricoșat.

— Cred... Cred că nu trebuie să-i spunem nimic, ai murmurat cu ochii plecați.

Trăsnetul cădea asupra mea. Am pălit groaznic. Mi-ai luat mîna din nou, spunînd:

— Prietene, fii bun pînă la capăt. Credeam că ai văzut... Bietul băiat ar fi atît de nefericit!... O, nu-ți închipui că mi-a mărturisit... Nu! Dar am înțeles. Puteam să-i sfărîm inima? Puteam să-l fac să sufere, pe el, care ne va părăsi curînd?... Vai, prietene, chiar dumneata te temeai acum o clipă că Jean Lebris nu va mai fi peste două luni ca să asiste la căsătoria noastră. Trebuie să așteptăm, nu?

— Da, am răspuns. Vom aștepta. Așa e bine. Așa e drept. Dumneata ești cea mai bună... Iartă-mă, nu știam nimic, sînt un prost... Te admir. Te iubesc.

— Şi eu te iubesc, mi-ai spus încet.

Sîngele mi-a revenit în obraji.

Ne-am întors mînă în mînă. Te priveam aşa cum respiri o floare. Trandafirii, printre care te numărai, înmiresmau singurătatea noastră. Unii dintre ei se desfoiau, în goana maşinii.

Radiografie VIII.

Eram morocănos şi trist. Şi îmi era ciudă. Aşadar, de la debutul meu în rolul de îndrăgostit suferisem de orbirea tradiţională! Jean o iubea pe Fanny, şi eu, care trăiam alături de ei, nu ghicisem nimic!... Dar era posibil? Dacă Fanny se înşela? Poate că interpretase altfel blîndeţea lui Jean. Acest băiat timid era tandru, mîngîietor; prietenia lui, înclinaţiile lui cele mai platonice se traduceau în atenţii pe care o tînără fată adulată le putea crede inspirate de alte sentimente...

Mi-am întrebat amintirile, am cercetat trecutul ca un judecător de instrucţie şi atunci o multitudine de fapte...

Timp de cîteva zile, am spionat reacţiile orbului şi chiar — ruşine — pe cele ale lui Fanny.

Ea avea dreptate. Trebuia să aşteptăm. Trebuia să tăcem.

„După moartea mea!" Acum sinistrele cuvinte ale lui Jean Lebris aveau un sens dublu. Scadenţa termenului funebru avea să-mi permită, în acelaşi timp, să cunosc secretul lui Prosope şi să mă căsătoresc cu Fanny Grive. Un straniu hazard acumula dinainte consolările în jurul morţii prietenului meu Jean.

Desigur că, de la această descoperire, m-am înverşunat să-i prelungesc viaţa pînă la extrema limită. Slavă domnului, n-am ce să-mi reproşez! Şi, dacă astăzi mă încearcă vreo remuşcare, nu este aceea de a nu-mi fi îndeplinit datoria cea mai sacră...

Este numai de a nu fi rezistat totdeauna imboldului de a-i separa pe ea şi pe el.

Intr-adevăr, cîteodată, mă cuprindea o nelinişte intolerabilă. Cu toate dovezile de tandreţe pe care Fanny mi le dăruia pe ascuns, mă încercau temerile surde ale geloziei. Incepea să-mi fie frică de frumuseţea diafană a lui Jean, de tinereţea lui emoţionantă, de delicateţea nuanţată a sufletului său sensibil, de atracţia atotputernică a milei, de con-

tagiunea dragostei şi chiar de acea ardoare proprie ftizicilor. Eram exasperat ştiindu-i împreună, dar, în acelaşi timp, acum îmi repugna să fiu de faţă la discuţiile lor. Căci spectacolul celor doi tineri unul lîngă altul mă irita ca un sarcasm şi, deşi chipul meu e obişnuit să mă asculte, mi-era teamă că Jean Lebris îmi va descoperi tulburarea, el care vedea emoţia aprinzîndu-ne nervii, aşa cum oricine o vede împurpurîndu-ne fruntea. În sfîrşit, suportam greu ca logodnica mea să fie expusă indiscreţiilor „ochilor ştiinţifici".

Ca urmare am multiplicat prilejurile de a mă afla singur cu Fanny şi l-am antrenat pe Jean Lebris într-o suită precipitată de experienţe, care l-au obligat să rămînă deseori sub acoperişul meu. Ştiinţa s-a îmbogăţit cu numeroase observaţii asupra curenţilor alternativi, inducţiei şi localizării centrilor intelectuali, dar Jean Lebris, trebuie s-o spun, se preta cu destul de puţină bunăvoinţă exigenţelor care-l lipseau atît de des de plăcerea de a o vedea pe Fanny. Dacă protesta, făceam apel la patriotism, descriam fiecare dintre achiziţiile noastre ca o avuţie naţională ; el ceda mîrîind, se preda fără plăcere şi reluam experienţele limitate doar de grija pentru sănătatea lui.

Către sfîrşitul lunii septembrie, aceasta mă nelinişti serios. Trebuii să răresc experienţele, devenite cu atît mai obositoare, cu cît fineţea celui de-al şaselea simţ nu înceta să crească. Pe de altă parte, după o ascultare serioasă, mi se păru indispensabil să-mi radiografiez bolnavul.

În ciuda mustrărilor mele, Jean Lebris refuzase pînă atunci, negînd că aceasta ar putea servi la altceva decît la a mă face să cunosc structura ochilor-electroscoape. „Ştiu unde vrei să ajungi ! — îmi spunea el. Dar viclenia e cusută cu aţă albă. Ţi-aminteşti ce mi-ai promis ?... Dacă încep să cedez, după şedinţa asta ai să-mi impui alta şi am să redevin un cobai !"

I-am ripostat foarte energic că nu mai puteam tergiversa, că nu mai aveam dreptul să ţin seama de capricii şi că trebuia să se lase radiografiat, urmările fiind altfel dintre cele mai grave. Am adăugat, pe cuvînt de onoare, că toate acestea n-aveau nimic de-a face cu curiozitatea ştiinţifică şi că, oricît de meschin se arată în lipsa lui de încredere, i-o voi respecta, jurîndu-i că, dacă o doreşte, voi limita radioscopia la examenul plămînilor, nerepetînd-o decît în caz de absolută necesitate.

— E vorba de viaţa ta, am continuat.

Jean rectifică :

— E vorba de cîteva săptămîni în plus sau în minus... O, să nu crezi că viaţa mă apasă într-atît încît durata ei mi-e indiferentă! Viaţa e frumoasă. Şi nu mi s-a părut niciodată mai frumoasă ca azi...

Urmă cu gravitate, ca într-un vis:

— De cîtva timp, viaţa e pentru mine o adevărată sărbătoare.

— Atunci? l-am întrebat, supraveghindu-mi vocea şi nervii.

Îşi puse mîna pe braţul meu:

— Vezi că n-am dreptul la fericirea asta. N-am dreptul să-i opresc în loc pe cei vii, să-i întîrzii în drumul lor spre fericire. Îmi acord, în acest moment, un lux extraordinar — sper că voi fi iertat —, dar asta nu trebuie să dureze prea mult timp... Lasă-mă să mă duc la ceasul sorocit, Barc. Să-l depăşesc ar fi din partea mea o... nedelicateţe, un abuz; aş spune aproape: o crimă...

— Nu te înţeleg, i-am spus, cu o voce răguşită. Nu cunosc pe nimeni care să nu-ţi dorească vindecarea; te rog, în numele tuturor celor *care-ţi sînt dragi, lasă-mă să-ţi fac radiografia!*

El clătină din cap:

— Nu. Să nu mai vorbim despre asta.

Am avut intuiţia că o singură influenţă era destul de puternică pentru a-l face să revină asupra hotărîrii sale. În aceeaşi zi, la tenis, am informat-o pe Fanny Grive despre ceea ce se petrecea.

— Îmi va reproşa, desigur, că am recurs la intervenţia dumitale, i-am spus. Dar esenţialul este de a-l hotărî, căci îi merge foarte rău.

Apoi i-am relatat termenii în care Jean Lebris mă refuzase, ocolind, bineînţeles, tot ceea ce privea ochii-electroscoape.
Mi se păru că ea pălise puţin.

Nu venisem la tenis decît ca s-o întîlnesc şi să-i vorbesc în linişte. Mergeam pe o alee, la adăpost de toate privirile.
— Fanny! am strigat, văzînd-o pălind. Şi m-am uitat la ea cu anxietate, muşcat de hidoasa gelozie.
Dar, fără să înalţe capul, ea îşi cufundă gînditoare în ochii mei raza cenuşie a pupilelor ei, apoi un surîs trist, imperceptibil batjocoritor îi îndulci trăsăturile pe care am citit ceva ca un reproş şi o înduioşare.

Ruşinat, disperat, am îngăimat scuze pasionate. Mîinile mele rugătoare se întindeau spre ea.

Am păstrat frunza de alun care mi-a atins tîmpla în ceasul primului nostru sărut. Iat-o în faţa mea, pe masă, încă verde şi deja uscată...

★

A doua zi, Jean Lebris capitulase şi am convenit că în ziua următoare, dimineaţa, voi face radiografia.

În timpul războiului, ospiciul lui Belvoux, organizat milităreşte, fusese prevăzut cu o cantitate de aparate, unele dintre ele rămînînd, după evacuare, la dispoziţia personalului civil. Laboratorul de radiografie, instalat într-un pavilion special, era unul dintre cele mai perfecţionate pe care le-am văzut. Era utilizat rar şi direcţia lui îmi fusese încredinţată.

Am trecut pe la ospiciu după-amiază ca să verific starea aparatului şi să mă asigur de funcţionarea lui. Totul mergea de minune. Mi-am prevenit asistentul că n-avea să participe la şedinţă şi că, deci, trebuia s-o pregătească cu toată grija necesară. În sfîrşit, sperînd totuşi că Jean Lebris îmi va îngădui să fotografiez interiorul electroscoapelor sale, poate cu gîndul nemărturisit de a le fixa imaginea, fără voia lui, am pus de o parte mai multe plăci sensibile.

Starea de excitaţie mă făcea să vibrez şi gînduri multiple îmi treceau prin cap la vederea acestui ecran lăptos pe care scheletul lui Jean Lebris avea să vină el însuşi, într-o apariţie anticipată, să-şi anunţe data morţii — sau, poate (dar nu depindea decît de mine să înlătur acest „poate"), formidabila invenţie a celui de-al şaselea simţ avea să se desprindă din misterul său nepătruns.

Cînd am ieşit de la ospiciu, se însera.

Întors acasă, am mîncat repede şi am început să cercetez notele care trebuiau să servească la redactarea memoriului meu tehnic.

Am fost tulburat din lucru de o rumoare lugubră, zgomot de paşi grăbiţi, un hîrîit... Clopotul începu să bată; o trîmbiţă începu să sune în noapte alarma generală...

Incendiul împurpura cartierul Saint-Fortunat. Marile acoperişuri ale ospiciului îşi profilau siluetele pe fundalul limbilor de foc. Pe cît puteam să apreciez, centrul catastrofei se afla chiar în incinta instituţiei.

— Prosope! am strigat în tăcerea din jur.

Cîteva minute mai tîrziu, temerile mele erau confirmate. Alergînd la fața locului, n-am putut decît să constat prăbușirea laboratorului de radiografie într-o văpaie trosnitoare. Din fericire, izolarea pavilionului îngădui să se circumscrie dezastrul și saloanele bolnavilor fură apărate de foc.

Ultimele zile ale fenomenului **IX.**

Ancheta nu putu să descopere cauzele incendiului. In zadar am vorbit de o intenție criminală; s-a presupus că voiam să mă acopăr, să ascund vreo imprudență pe care aș fi comis-o; și am înțeles că e mai bine să nu mai spun nimic.

De altfel, nu era efectiv o „imprudență" că pregătisem atît de fățiș ședința de radiografie?... Pentru mine, nu mai încăpea îndoială: Prosope veghea; el își avea spionii la Belvoux. Admițînd asta, trebuie să deduc că Jean Lebris era direct amenințat.

A fost și părerea celui interesat. Am deliberat împreună. Am insistat să mă lase să previn poliția asupra pericolelor care-l înconjurau. Dar dificultatea de a o face fără a trăda secretul ochilor săi l-a oprit, și, cu acest prilej, a trebuit să-i reînnoiesc promisiunea că voi tăcea.

Am convenit deci că vom lua, fiecare în parte, toate precauțiile posibile, și lucrurile au rămas în acest stadiu.

O clipă totuși am fost pe punctul de a o înștiința pe domnișoara Grive. Pentru că Jean nu putea și nu voia să înceteze dintr-o dată să se mai plimbe cu ea; și mi se părea o îndrăzneală prea mare să-l las pe acest infirm, aflat în pericol, să rătăcească singur în pădure ca un copil neavertizat și lipsit de puteri. Aș fi vrut să intervin, dar secretul blestemat îmi paraliza bunăvoința. Chiar dacă Fanny ar fi acceptat vagi explicații asupra temerilor mele, ce măsuri ar fi putut lua ea, fără ca Jean să le descopere? Cum să-i dau, de pildă, un revolver fără ca falsul orb să-l detecteze și să-mi ceară socoteală?...

Vai, n-a trebuit să mă tem multă vreme că Jean Lebris va fi atacat în timpul plimbării.

Mă pregăteam să-l duc la Lyon pentru radiografie cînd o criză violentă, însoțită de hemoptizie, îl doborî. L-am așezat în pat. N-avea să se mai ridice.

Am socotit pe loc că-i mai rămîneau de trăit cel mult două săptămîni. N-am mai avut altă grijă decît să nu-l lăsăm singur. Fanny se instală la căpătîiul său, ajutată de Césarine, de doamna Fontan și — mult mai puțin — de sărmana doamnă Lebris. Starea bolnavului mă autoriza să interzic oricărui străin accesul în camera lui și-mi petreceam lîngă el fiecare clipă liberă.

Jean Lebris fu mai întîi prada unui acces de febră, în timpul căruia își pierdu cu totul noțiunea realității. Crispările feței și gestul repetat de a-și acoperi ochii cu mîinile mă făcură să înțeleg că suferea de tulburări electrice. I-am pus ochelari opaci și i-am recomandat lui Fanny să-mi urmeze exemplul, chiar noaptea, de fiecare dată cînd Jean ar fi părut incomodat de ceva ca o lumină. Infirmieră docilă, domnișoara Grive n-avea de făcut nici o obiecție și nici nu făcu.

În a treia zi, Jean ieși din toropeală. Așezați de-o parte și de alta a patului, Fanny și cu mine îi urmăream trezirea înceată...

Bolnavul își întoarse capul către mine, apoi către ea. Am avut presentimentul că avea să pronunțe numele noastre, revelînd astfel că m-a recunoscut, că vede! Căci se obișnuise repede cu caracteristicile electromagnetice distinctive ale noastre și ale altora. Înainte de a vorbi, i-am spus deci, prudent:

— Sîntem aici, domnișoara Grive și cu mine. Mă auzi, Jean?

El făcu un semn afirmativ, rămase nemișcat cîteva minute, luă mîinile noastre în mîinile lui prea calde, le apropie și le uni cu o încetineală care căpătă un aer solemn.

— ...Domnul și doamna..., murmură el.

Chipul lui era dintre cele care nu vor mai surîde niciodată.

Ce privire am schimbat, noi, pe care Jean ne unise cu atîta bunătate simplă! Am văzut ochii lui Fanny umplîndu-se de lacrimi. Neputîndu-se stăpîni, ea căzu în genunchi lîngă pat și începu să suspine, convulsiv.

După o tăcere, Jean Lebris reîncepu să șoptească. M-am aplecat spre el ca să-l aud. Mie mi se adresa.

— Bare, spunea el, în birou, acolo... Sertarul din mijloc. Testament... Ia-l. Mama: prejudecăți... S-ar opune în mod sigur la ceea ce știi... Dar testamentul... categoric. Îți las ochii mei... Autorizez... discreție... Ah! Prosope sună la ușă!... Împiedică-l să intre!... Revolverul meu... Fanny, auzi

clopoţelul?... Este Prosope... El a incendiat ospiciul... N-o să aibă ochii mei... Cum sună! Cum sună!

Avea din nou febră şi delirul începea. Jean lăsa să-i scape un val de cuvinte, cîteodată incoerente, dar cel mai des legate de secretul vieţii sale. Amintirile din război şi, mai ales, din captivitate îl obsedau. Temîndu-mă de vorbărie şi de indiscreţii, plin de admiraţie şi de gratitudine faţă de zelul mut al lui Fanny, am făcut astfel ca, începînd de atunci, Jean Lebris să nu mai fie îngrijit decît de ea sau de mine.

Starea lui se înrăutăţea fără leac. Cînd divaga, cînd somnola. În intervale, redevenit lucid, ne vorbea despre viitorul nostru nupţial, care părea să fie singura lui preocupare...

Dar în seara celei de-a şasea zile, după ce-i făcusem o injecţie, mă întrebă, arătînd spre un colţ al camerei:

— Ce-ai pus acolo?

— Acolo?... Nu-i nimic, Jean. E o iluzie.

— De ce mă-nşeli?... Haide, Barc, spune-mi ce e!

Pleoapele se deschideau pe ochii lui de statuie. Urmărea în spaţiu deplasarea unei viziuni care, fără îndoială, dispăru, căci nu mai insistă.

Nu acordasem nici o importanţă fenomenului, pe care-l consideram o fantasmă provocată de febră. Dar el se reproduse atît de des, bolnavul fu impresionat atît de puternic încît sînt obligat să mă opresc asupra acestui subiect.

Pe cît am putut să înţeleg, prima apariţie luase pentru Jean Lebris forma unui disc de ceaţă violetă, însufleţit de un freamăt circular. Discul traversă camera, se îndepărtă, străbătînd plafonul, şi dispăru. Dar în fiecare zi, din ce în ce mai distincte, alte discuri vibrante se arătară muribundului. Le descria pentru el însuşi fără să se preocupe de mine sau de Fanny. Acum nu mai erau discuri, ci globuri uşoare, în interiorul cărora avea loc o mişcare vertiginoasă. Ele hoinăreau alene, traversînd obiectele solide, trecînd prin atmosferă cu aceeaşi uşurinţă ca prin mobile, case, pămînt. Se agăţau cîteodată de lucruri şi de fiinţe, formînd ciorchini pe care Jean Lebris îi compara cu grămezile de bule de săpun pline de vîrtejuri misterioase. El gonea aceste bule cînd se apropiau prea mult. Dar putea să le gonească? Greu de crezut, văzînd eforturile pe care le făcea ca să şi le smulgă de pe piept, pretinzînd că-l înăbuşă.

Odată mă avertiză că unul dintre aceste globuri mi se prinsese de creier, și recunosc că atunci sufeream de o durere de cap groaznică. Să fi fost o coincidență?

Problema este dacă Jean Lebris putea să mai observe ceva... Delirul lui născocise oare creaturi inexistente sau trebuie să credem că al șaselea simț, mereu în progres, mereu mai ascuțit, reușise să-i reveleze forme încă nebănuite? Pînă atunci, ochii electroscopici nu sesizaseră decît aspectul electromagnetic al lucrurilor perceptibile prin simțurile noastre obișnuite. Or, acest aspect nu încetase să devină mai precis, mai complet. Cine poate susține că adaptarea la aparatele fabricate de Prosope nu i-a permis lui Jean Lebris să vadă mai adînc și să descopere o lume clandestină, o lume alcătuită exclusiv din electricitate, constituită dintr-un fluid atît de subtil încît detectoarele noastre cele mai sensibile nu-l înregistrează? Să fi întrevăzut el făpturile invizibile despre care filozofii spun că ne înconjură? Și aceste făpturi se folosesc oare cum vor de omenire, fără ca omenirea să-și dea seama? Le datorăm cîteodată maladia, demența, moartea?... Nu pot să răspund, de vreme ce nu știm cînd Jean Lebris delira și cînd nu delira.

A murit la 22 octombrie, la revărsatul zorilor, după o comă de douăzeci și patru de ore. Fanny l-a plîns pe umărul meu.

Cînd Jean Lebris își pierduse cunoștința, fiind sigur că moartea se apropie de el cu pași mari, profitasem de un moment de liniște ca să deschid biroul.

Împotriva așteptării mele, sertarul din mijloc era absolut gol. Am căutat în celelalte și n-am descoperit nimic care să semene cu testamentul prietenului meu. Am scotocit peste tot, scoțînd sertarele ca să le cercetez partea de dedesubt și fundul... O transpirație subită îmi îngheță tîmplele... N-am găsit nimic nici în spatele biroului, nici dedesubt; nimic nicăieri!

Din două, una: ori testamentul fusese furat, ori Jean Lebris îmi anunțase existența lui în timpul febrei și-și luase o intenție drept un fapt împlinit. Furtul mi se părea mai probabil. Cînd se hotărîse Jean să-și însemne ultimele hotărîri? Fără îndoială, înaintea crizei care avea să-l doboare și care urmase atît de curînd incendiului de la ospiciu; fără îndoială, deci, înaintea acestui incendiu, într-o perioadă în care neîncrederea noastră nu era încă „în alertă" și în timpul căreia fusese comis, probabil, furtul.

Oricum ar fi fost, riscam ca din pricina acestui jaf să fiu frustrat de cunoștințe inestimabile. Numai la ideea de a mă

adresa doamnei Lebris și de a o convinge de necesitatea autopsiei, îmi pierdeam orice speranță.

E lesne de înțeles cu ce inimă am închis, peste ochii artificiali, pleoapele înnegrite ale dragului meu Jean Lebris.

Totuși n-aveam dreptul să ezit. Datoria mea era de a încerca, prin toate mijloacele, să obțin libera folosință a rămășițelor sale. Dar oficialitățile și-ar fi bătut joc de mine dacă aș fi apelat la autoritatea lor. Cine ar fi putut deci să-mi dea un astfel de drept dacă nu doamna Lebris.

I l-am cerut. Ea mi l-a refuzat. Religia, principiile și ceea ce ea numea „bunul simț" se revoltaseră. Durerea lăsă locul indignării. Cu toate rugămințile mele, ea vorbi doamnei Fontan, Césarinei și lui Fanny despre „profanarea" pe care aveam „îndrăzneala" s-o pretind. În zadar am ripostat că era pentru știință, pentru țară ; că orbirea lui Jean oferea o particularitate a cărei explicație — prodigios argument ! — avea însemnătate pentru salvarea Franței ; că Jean el însuși, într-un testament de negăsit...

Doamna Lebris ridică din umeri. Un testament scris de un orb ! Iată ce înseamnă a împinge prea departe „dorința de a satisface cea mai nesănătoasă dintre curiozități !"

Doamna Fontan și Césarine dădeau din cap. Fanny tăcea, dar chipul ei, obosit de veghe și de mîhnire, mă sfătuia să nu insist.

— Facă-se voia dumneavoastră ! i-am spus.

— Și pacea s-a întors între noi.

Dar simțeam asupra casei mortuare influența formidabilă a lui Prosope. El stăpînise, ocult, asupra noastră ; el stăpînea încă. Prin două fărădelegi — un incendiu și un furt — voința lui se ridicase victorioasă între dorința mea și secretul său. Eram învins. Fie ! Dar trebuia să apăr de orice atentat corpul neînsuflețit. Trebuia să dejoc orice violență sau orice viclenie avînd drept scop răpirea ochilor electroscopici.

Mă aflam în salonul doamnei Lebris, cu bărbia în pumni, sumbru și cufundat în meditații amare. Am simțit o undă de compasiune...

Fanny mă privea tristă.

Nu mai aveam nici un motiv să-i ascund adevărul. Acel „cînd nu voi mai fi", vai ! se împlinise.

Ea bănuia ceva de multă vreme. Din ziua în care o prevenisem că ar fi imprudent să-mi vorbească prin semne în prezența orbului, sub pretextul că lumina îl impresiona cîte-

odată, ea presimțise misterul. Experiențele noastre, despre care nu vorbeam niciodată, o intrigaseră și ele. In sfîrșit, în timpul delirului, Jean Lebris, pradă naturii sale, nu mai ascunsese că vede anumite aparențe.

Fanny mă iertă că păstrasem față de ea o tăcere impusă de cuvîntul dat.

— Ah, i-am spus, comportarea ta îmi îndulcește suferința! Dar nu voi fi liniștit decît atunci cînd prietenul nostru se va odihni într-un mormînt inviolabil. Ajută-mă, Fanny!

— Ce pot să fac pentru tine? Spune!

Frumoasele-i brațe se înnodau în jurul gîtului meu și ea își ridica într-o întrebare ardentă ochii îndrăgostiți, împrejmuiți de un mov delicat.

— Spune! repetă.

— Ești obosită, dragostea mea, am murmurat tandru. Și totuși am să-ți impun un spor de oboseală... Trebuie să stăm de pază pînă la urmă amîndoi... Trebuie ca unul dintre noi să fie acolo, lîngă el, tot timpul. Pînă la urmă, Fanny! Pînă la sicriu și pînă la cimitir.

— Dar... după?... Nu ți-e teamă că, într-o noapte neagră, cineva...?

I-am expus planul pe care-l concepuse. După care am lăsat-o acolo, ca un alt eu însumi credincios și vigilent.

★

Am folosit toată ziua pentru a da dispoziții zidarului și lăcătușului, cu asentimentul doamnei Lebris. Ea nu se opunea de loc ca mormîntul fiului ei să fie, în partea lui subterană, un fel de cazemată inatacabilă. Lucrătorii îmi promiseseră că-și vor da silința; adevărul este că lucrările erau de acum începute la căderea nopții.

Era ora la care trebuia s-o înlocuiesc pe Fanny în funebra ei gardă. Am găsit-o surmenată, dormind în picioare. Am condus-o din camera mortuară pînă pe palier, unde am putut sta de vorbă. Îmi spuse că nu se petrecuse nimic anormal; cîțiva intimi trecuseră prin fața corpului neînsuflețit; nici un suspect nu-și trădase prezența prin împrejurimi.

Apoi, cum o priveam în penumbră, se plînse:

— Nu te-am văzut toată ziua!

Scumpa de ea se ghemuia în mine într-o prăbușire dureroasă și calină. Ar fi adormit la pieptul meu dacă n-aș fi rostit:

— Hai, dragostea mea, du-te să te odihnești!

Buzele îi ardeau. S-ar fi zis că nu mai putea să se îndepărteze.

— Fanny! i-am spus, emoționat de atîta fervoare. Cît vom fi de fericiți!

La capătul puterilor, ea izbucni în lacrimi, mă îmbrățișă strîns și fugi, înăbușindu-și suspinele.

— Te iubesc! am lansat cu voce reținută.

Îmi făcu semn, din înaltul scării. Abia o vedeam. Umbra punea stăpînire pe ea.

Visător și binecuvîntînd-o, m-am îndreptat spre camera cu ferestrele astupate, în care, printre florile toamnei tîrzii, zăcea palida figură neînsuflețită.

Servitoarea veghea. Ea schimbă lumînările, strînse petalele scuturate și mă întrebă „dacă am să rămîn tîrziu lîngă domnul Jean".

— Toată noaptea, i-am răspuns. Poți să te culci, Césarine.

Ea plecă. M-am instalat într-un fotoliu și am deschis o biblie care se afla acolo. Dar curînd, rupt de oboseală și eu, mort de nesomn, copleșit sub povara unei decepții pe care dragostea lui Fanny nu putea decît s-o atenueze fără a o face să dispară, a trebuit să mă ridic și să merg ca să înving somnolența.

Sub craniul meu, gîndurile îmi erau ca o ceață tumultuoasă. Nu știu cum, deodată, cu brutalitatea unei lumini orbitoare și bruște, în capul meu se instaură ideea implacabilă că trebuia cu orice preț să subtilizez electroscoapele.

Eram singur cu cadavrul, liber să acționez...

Bătu ora unsprezece.

Înainte de ivirea zorilor, aveam timp să comit mai multe crime și cîteva fapte de vitejie... Dar asta *era o acțiune lăudabilă, nu-i așa?... Puteam să ezit? Puteam să las să fie îngropat definitiv secretul celui de-al șaselea simț? „Definitiv"* numai pentru compatrioții mei!... *Cum, noi, francezii, să rămînem fără a cunoaște o astfel de descoperire, în vreme ce dușmanul ar putea s-o aibă și s-o perfecționeze? Cum, mîine, dacă războiul va izbucni din nou, să fim puși în situația de groaznică inferioritate de a ne bate cu un fel de supraoameni? De a avea împotriva noastră, printre nenumărații invadatori, specialiști extraordinari, care ar descifra chiar pe ver mesajele* fără fir? *Care ar repera rețelele cele mai adînc îngropate, bateriile de artilerie cele mai bine ascunse? Oameni pentru care munții ar fi transparenți? Îmi aminteam cu un fel de spaimă*

uimitoarea perspicacitate a lui Jean Lebris. Il revedeam indicînd fără ezitare punctul defect al unui magnetou sau locul bolnav din măduva spinării. Întrevedeam sute de aplicații practice ale celui de-al șaselea simț... În sfîrșit, evidența se afla în fața mea ca soarele! Nu mai depindea de voința mea să satisfac exigențele înapoiate ale unei bătrîne doamne provinciale. Eram santinela avansată a apărării naționale. La naiba cu prejudecățile și superstițiile! Patria în primul rînd!

De altfel, nimeni nu și-ar fi dat seama de violare. Era o treabă de treizeci, patruzeci de minute și dispuneam de mai multe ceasuri pentru a face să dispară orice urmă a operației.

Cu un pic de abilitate, speram chiar să pot să-mi dau seama de sudura de neînțeles a nervilor optici cu electroscoapele...

În picioare, cu brațele încrucișate în fața cadavrului care ascundea un atît de vast mister, aveam sentimentul că sînt posedat de forțe impulsive care măturau toate convențiile. Mașinal, mi-am pipăit trusa prin stofa vestei și, fremătînd ca un drapel, am tras cu urechea ca un hoț.

Noaptea se scurgea într-un calm liniștitor. Casa se scălda în tăcere. Timp de cîteva minute, n-am auzit decît chemarea îndepărtată a vreunei ființe nocturne, vuietul unui automobil întîrziat, apoi un suflu regulat venind din camera vecină, unde dormea doamna Lebris.

Ezitam totuși și nu știu de ce. Dorința de a amîna mă cotropi deodată. Mi-era teamă că visez, că am unul dintre acele coșmaruri din care ieși zdrobit. Am șovăit. N-a fost decît o slăbiciune.

M-am apropiat cu un pas ferm și, redevenit profesionist, am ridicat cu un deget ușor pleoapa încă suplă...

Mi-a scăpat o exclamație surdă. Am luat repede o lumînare, am ridicat cealaltă pleoapă...

În locul electroscoapelor și așezate acolo ca să le simuleze convexitatea, două mici ghemuri de lînă ocupau orbitele.

Și ochelarii!... Ochelarii dispăruseră și ei.

Mă sufocam. Am fost pe punctul de a da alarma. Secretul meu voia acum să se răspîndească. Aveam nevoie să-mi descarc inima, să povestesc evenimentul de necrezut care mă atingea și lovea, odată cu mine, întreaga mea țară...

Cu un efort am izbutit totuși să-mi înving această primejdioasă exaltare. Nimeni nu trebuia să-mi cunoască eșecul în întreaga lui amploare. Nimeni, în afară de Fanny. Dar, săra-

cuța, voi merge eu, stăpîn egoist, să-i tulbur odihna? Și, de altfel, cum s-o trezesc, la această oră tîrzie, fără să provoc uimirea mătușii sale?...

Ah, cît de neglijent fusesem abuzînd de slabele ei puteri! Și ce greșeală că i-am încredințat paza mortului în absența mea! Să las o asemenea responsabilitate pe umerii unei fetițe care, de două zile, cu nervii încordați, nu-și acordase cea mai mică pauză! Dușmanul nostru profitase. „N-a venit nici un suspect" — îmi spusese ea. Pentru o fată de douăzeci de ani, funcționarul de la pompele funebre nu e suspect! tîmplarul, care vine să ia măsurile nu e suspect! preotul, medicul legist, călugărița îmbrobodită nu sînt suspecți!

Am așteptat dimineața cu o nerăbdare bolnăvicioasă. Voiam să știu dacă Fanny urmase întru totul consemnul dat; și eram grăbit să regăsesc azilul blîndeții ei și să caut în compasiunea ei potolirea disperării mele.

In zori, incapabil să mă rețin mai mult, am urcat scara cu pași de lup, neștiind nici măcar cum am să-i explic doamnei Fontan o vizită atît de matinală.

Ușa apartamentului era întredeschisă. Am bătut. Un reflex gălbui colora pervazul.

Am bătut a doua oară și am împins mai mult ușa, ceea ce mi-a îngăduit să zăresc, dincolo de salon, camera tinerei fete, unde lumina ardea încă.

— Fanny! am rostit eu încet. Fanny!

Am intrat fără să mă mai codesc, cu totul inconștient de actele mele.

După un minut, am știut cum poți deveni nebun.

De trei ori în două zile, aceeași deziluzie mă încercase! Dar, de data aceasta, mă lovea drept în inimă. Testamentul dispăruse, ochii inestimabili îmi fuseseră răpiți, iar acum... O, acum!...

Paturile erau neatinse. Rochia pe care Fanny o purtase în ajun zăcea pe podea, lîngă papucii aruncați la întîmplare. Intr-un dulap larg deschis, costumul de călătorie, pe care-l cunoșteam bine, lipsea dintre celelalte. O singurătate înspăimîntătoare îngheța locuința.

Neputînd să-mi cred ochilor, adresîndu-mi vorbe fără șir, treceam din cameră în cameră, prostit și demn de milă. Îmi spuneam că sînt victima unei neînțelegeri atroce, că totul avea să se lămurească îndată, că era o oribilă coincidență...

Ea trebuia să se întoarcă! Ea nu plecase! Nu ea luase ochii! Nu ea — testamentul! Fanny — hoață și incendiatoare! Haida de! O asemenea monstruozitate era de nesuportat!...

Totuși logica își făcea auzită vocea ei limpede. În mintea mea se făceau legături. Încet, încet, oroarea devenea posibilă, curînd numai inima refuza s-o admită.

Lăsînd să-mi rătăcească privirile stupefiate, am descoperit, în căminul stins, un ghemotoc de hîrtie.

Era un bilet scris de un necunoscut, într-o limbă de neînțeles.

Și, dintr-o dată, disperarea îmi umplu întreaga ființă. Căci îmi aminteam foarte bine zgomotul de automobil care descrescuse în noapte, pe la ora unsprezece, și în bilet — în ordinul *pe care trădătoarea îl primise — puteam citi cifra 11, imediat după aceste cuvinte intraductibile în altă limbă:* Botasse *și* Saint-Fortunat, *două nume de străzi care se încrucișează în apropiere.*

Atunci m-am așezat ca un om suferind, am ridicat cu mîini tremurătoare rochia lui Fanny și am plîns cu capul în muselina parfumată, am plîns pentru tot timpul pe care-l petrecusem pe pămînt fără să plîng.

Apoi... Apoi a trebuit să cobor, să mimez surprinderea, să-mi dozez indiferența și să tac. Să tac mereu!

Toamna era pe sfîrșite; era deci firesc ca doamna Fontan și nepoata ei să părăsească tîrgușorul nostru ca să se întoarcă la oraș. Lumea se mira doar că au plecat atît de repede, „englezește", fără măcar să asiste la funeraliile lui Jean. Rușinată de afront, doamna Lebris pretextă că o scrisoare le chemase de urgență în Artois.

★

Ce să cred? Ce să cred astăzi?...

Cîteodată îmi spun că nu mă iubea. Îmi sfîșii sufletul ca să mă conving că a jucat comedia cea mai feroce, mergînd pînă la a-mi sugera să-i scurtez zilele lui Jean Lebris!...

Dar cînd retrăiesc, ceas după ceas, viața noastră, cînd evoc amintirea — iremediabil scumpă — a privirilor, a zîmbetelor, a sărutărilor și a lacrimilor ei nu pot să văd în ele tot atîtea minciuni și mîrșăvii!

Nu, nu, nu-i așa?... Fanny, tu care, desigur, nu te numești Fanny, tu care n-ai fost aici — o, doamne! — decît o spioană cu nume fals, nu-i așa că nu trebuie să cred în trădarea ochi-

lor tăi? Nu-i aşa că nu m-ai înşelat în inima ta? Vreau ca misiunea ta odioasă să-ţi fi fost impusă cu forţa! N-ai dus-o pînă la capăt fără să verşi o picătură de sînge? Blînda slăbiciune a lui Jean Lebris nu ţi-a cîştigat mila de vreme ce l-ai lăsat să se stingă încet?...

Mi se va obiecta că nimic nu-ţi îmboldea graba; că, sigură de moartea lui apropiată, te mulţumeai, pînă atunci, să veghezi asupra operei diabolice a lui Prosope...

Dar alţii vor spune că aveai motive mai puţin raţionale ca să-ţi prelungeşti şederea printre noi — motive care mă fac să sper cu laşitate nu ştiu ce întoarcere, un viitor de iertare nedemnă şi totuşi de fericire. Căci, Fanny, pe mine, care posed o parte din secretul căruia-i slujeşti, pe mine, care deţin în casa de fier, în însemnări incomplete, un strop din comoara stăpînului tău, Fanny, m-ai fi cruţat dacă nu m-ai fi iubit?...

În româneşte de **ION HOBANA**

UMOR

de EMIL BAGOS
Ploieşti

— Ce e mai grav e că am uitat cum să-l opresc...

RODICA LIPATTI

FANTASTICUL, IMAGINARUL, REALUL

„Imaginile posibilului" de ION HOBANA

Fantasticul, se spune, este locul mereu nesigur, necunoscut chiar, unde imaginarul se întîlnește cu realul. Pe acest hotar nestatornic, la această cumpănă capricioasă s-a aciuit cinematograful, prin excelență artă a fantasticului, pentru că îmbină în chipul cel mai firesc ficțiunea cu realitatea. Că în limitele acestei arte apare un gen care-și spune fantastic în mod special mi se pare o exagerare justificată doar de credința că e bine să afirmi un lucru de două ori ca să fie reținut o singură dată.

În cartea sa **Imaginile posibilului**, scriitorul Ion Hobana nu face decît să pledeze pentru hotarul instabil dintre real și imaginar, concentrîndu-se asupra celei mai grăitoare dovezi a existenței acestui hotar, filmul : „jocul de lumini și umbre palpitînd pe ecran dă o nouă putere de seducție alcătuirilor fanteziei anticipatoare, care dobîndesc iluzia mișcării și a cvasi-posibilului".

Autorul de literatură științifico-fantastică Ion Hobana ne este cunoscut mai de mult. Cunoscut ne este și gazetarul pasionat și îndîrjit în strădania sa de a lămuri, a explicita, a limpezi, vai ! multele necunoscute ce ne învăluie încă mințile ca un abur, indiferent dacă este vorba de a pătrunde secretele milenare ale unor civilizații apuse sau de a interpreta mesajele foarte contemporane, dar nu mai puțin criptice, ale unor — cine știe dacă le putem numi așa ? — civilizații extraterestre. Este o stăruință întrecută poate doar de pasiune, aceea cu care Ion Hobana încearcă să toarne o picătură de cunoaștere peste creierele noastre încinse de atîta efort întru înțelegere și adaptare la o lume ce se dezvoltă în progresie geometrică, față de progresia aritmetică a creșterii noastre biologice.

De data asta ne aflăm în fața unui Hobana mai puțin știut, cronicarul cinematografic, și a unei cărticele, una din acele tipărituri pe care de la o vreme — deși cu inconsecvență — le scoate Editura Meridiane în colecția „Biblioteca cinefilului", intitulată foarte sugestiv **Imaginile posibilului.** Formatul volumului, numărul de pagini, precum și modestia declarată a autorului, ne-ar putea îndemna să credem că este doar o simplă cărțulie de popularizare a unui gen cinematografic de largă audiență, filmul științifico-fantastic. În realitate, microstudiul lui Ion Hobana este cu mult mai mult decît atît și chiar cu totul altceva. În primul rînd pentru că, deși redus ca proporții așa cum spuneam, este totuși vorba de un **studiu,** care pornește de la o documentare pe cît de minuțioasă pe atît de adîncită, spre a se canaliza apoi către o analiză foarte personală, originală a fenomenului cinematografic amintit, cu toate implicațiile lui științifice, artistice și sociale.

Reușind să evite, fără efort aparent, didacticismul (a nu se uita titlul colecției), operînd în același timp o clasificare cu atît mai anevoioasă cu cît autorul este perfect conștient de relativitatea ei, trebuind să înghesuie în cuprinsul a nici 90 de pagini (cu filmografie cu tot) pe de o parte un istoric al filmului științifico-fantastic și pe de altă parte o temeinică analiză a genului, făcută cu metodă, pe teme și idei, Ion Hobana mai găsește loc și pentru o disecare judicioasă a exemplelor reprezentative, izbutind, nu o dată, adevărate modele de cronici în pilule. Pentru cei ce sînt mai puțin familiarizați cu scriitorul, aș mai putea adăuga stilul plăcut, decontractat și spiritual al lucrării, grija de a stimula puterea de asimilare a cititorului, furnizîndu-i sinteze de cunoștințe și chiar un sistem coerent de informare, pasiunea autorului pentru descoperire, noutate, viitor, pasiune dublată de luciditatea analizei științifice.

Autorul nu-și poate permite să uite că acest gen atît de popular al cinematografului — întrecut ca priză la public doar de filmul de aventuri — poate deveni în aceeași măsură și foarte primejdios, tocmai prin capacitatea sa de influențare. De aceea el stăruie asupra conținutului de idei obligatoriu, asupra adevărului științific care, flancat de fantezie, trebuie să fie, în esență, constructiv : „Nu putem decît să regretăm absența marilor filme de anticipație în care îndoielile să fie înlocuite cu certitudini, pe temeiul analizei științifice a sensului evoluției societății. Literatura nu duce lipsă de asemenea tentative. Și sîntem siguri că spectatorii, avertizați în atîtea rînduri că viitorul ar putea materializa spaimele prezentului, ar primi cu un suspin de satisfacție imaginea lucrurilor care vor fi cu adevărat".

Între timp, între apariția cărții și a recenziei despre ea, omenirea este propulsată mai aproape de anul 2001 prin filmul a cărui absență o regreta autorul cărții și care, sper, va răspunde și așteptărilor lui, ca și așteptărilor tuturor: filmul „Odiseea spațiului", realizat de regizorul american Stanley Kubrik. De la amănuntul tehnic, irezistibil prin veridicitatea lui, pînă la fantezia voiajului sideral, care poartă în sine toate datele unei călătorii posibile totuși, „Odiseea spațiului" stîrnește o emoție nouă, o emoție neîncercată pînă acum de oameni, emoția iluziei care începe să devină realitate.

Mulți consideră filmul științifico-fantastic nociv, profund dăunător; alții, nu puțini nici ei, cred, dimpotrivă, în menirea acestuia de a mulțumi nevoia de spiritualitate a omului, de autodepășire. Adevărul nu este la mijloc, el este foarte deslușit de partea celor care înțeleg prin acest gen cinematografic nu biciuirea, exacerbarea unor manifestări (omenești, desigur, dar de ce atît de nestăpînite, de needucate?), manifestări, deci, ca spaima, teroarea, sadismul și în general anomalia care apare în cadrul normalului, ci aspirația către civilizație morală și materială superioară. Și în acest sens putem accepta și noțiunea de **supraom.** Cele mai cumplite constrîngeri sălășluiesc în noi înșine și de ele trebuie să ne dezbărăm mai întîi și mai întîi: „E adevărat că fantasticul-științific e de foarte multe ori doar o fabulă deghizată. Dar titlul de glorie al scriitorului și cineastului rămîne acela de a fi investigat, cu uneltele rațiunii și ale intuiției, evoluția conștiinței umane pe spirala infinită a apropierii de perfecțiune".

În epoca marilor călătorii cosmice, a marilor prefaceri de tot felul, știința este mai strîns legată de fantezie ca oricînd. Jules Verne, H. G. Wells, Bradbury, Efremov ni se par azi niște copii precoci și foarte isteți, care n-au făcut decît să sesizeze, înainte de vreme, unele fenomene de drept — iar azi, de fapt — inevitabile. Dar de ce să coborîm doar cu un secol și să nu înaintăm în timp pînă la piramida acelui faraon unde s-a găsit săpată în piatră o „mașinărie infernală" ce seamănă aidoma cu una din zilele noastre, căreia i se mai spune și avion cu reacție.

Fantasticul este locul mereu nesigur unde imaginarul se întîlnește cu realul... Iar „fantasticul-științific a infuzat cinematografului o receptivitate la nou, care-i determină pe cineaști să depășească miraculosul factice al mecanismelor, fie ele și cibernetice, și să redea influența lărgirii explozive a granițelor cunoașterii asupra individului și colectivității".

O parabolă științifico-fantastică

RADU THEODORU: Taina recifului

(EDITURA TINERETULUI)

Proza lui Radu Theodoru a atins deja o reală complexitate. După ce debutase cu un roman istoric și se angajase apoi într-o creație de evocare a unei realități istorice apropiate (mă refer la romanele „Brazdă și paloș" și „Muntele"), Radu Theodoru s-a îndreptat către alte domenii literare. Astfel, el a publicat „Strămoșii", o amplă frescă afectivă a istoriei poporului nostru, apoi cîteva întinse nuvele de război, dintre care aș menționa „Atac la sol", „Interceptarea" și „Dincolo de linii". Prozatorul a abordat apoi literatura de aventuri. Ediția a II-a a romanului său „Brazdă și paloș" este o formă prescurtată, încadrată mai mult în canoanele genului romanului de aventuri, cu acțiuni mai concentrate și mai trepidante, accentul mutîndu-se de pe evocarea minuțioasă a culorii epocii lui Mihai Viteazul pe angrenajul plin de tensiune al unor întîmplări aventuroase. Înclinația aceasta spre literatura de aventuri a mai căpătat cîteva concretizări editoriale. Este vorba de romanele „Steaua de mare" și „Popas în Madagascar".

Calitățile prozei lui Radu Theodoru s-au rafinat pe măsura evoluției pe care am schițat-o sumar mai sus. Fost aviator, scriitorul are în sînge viteza și mișcarea. Viziunea sa asupra realității este o viziune a vitezei. Privirea lui înregistrează cu o acuitate deosebită toate amănuntele, toate detaliile, toate etapele infime prin care trece o mișcare de la începutul pînă la sfîrșitul ei. Multe pagini din romanele sale amintesc uneori de rezultatele acelor aparate perfecționate de fotografiat care reușesc să ia zeci de imagini pe secundă. Evenimentele trepidează în paginile cărților sale, se derulează cu repeziciune, oamenii sînt hotărîți, sînt oameni de acțiune, puțin meditativi, oameni care înfăptuiesc istoria. Nu este de mirare că o mare predilecție a scriitorului se îndreaptă către figura legendară a voievodului Mihai Viteazul.

Cu „Taina recifului" proza lui Radu Theodoru se îmbogățește remarcabil cu zone pe care literatura sa anterioară le prevedea într-o mică măsură. Abordînd genul științifico-fantastic, Radu Theodoru reușește

să îmbine rigorile scrierii de aventuri cu analiza psihologică, cu meditații filozofice (etice) profunde. Subiectul amintește oarecum de o carte precedentă, de „Popas în Madagascar". O expediție științifică românească ajunge în mările Sudului, în Oceanul Indian, unde trebuie să facă anumite cercetări. Aici este angrenată într-o serie de întîmplări neprevăzute, este silită să lupte cu diferiți afaceriști și aventurieri, are ocazia, în sfîrșit, să ajute ca o comoară fabuloasă ce zăcea în fundul oceanului să fie redată oamenilor cărora li se cuvenea. Pînă aici, după cum se vede, este o intrigă obișnuită de roman de aventuri. Meritul cărții lui Radu Theodoru începe însă de-abia deasupra acestui conflict, întîlnit în atîtea alte cărți de acest gen. Introducînd elemente științifico-fantastice (aparate care reușesc să dea o imagine a vieții psihologice a oamenilor), scriitorul adună elemente pentru construirea unei parabole umaniste de o reală forță de sugestie. Eroii romanului (Pilotul, Naturalistul, Doctorița, Inginerul) sînt elementele principale ale acestei parabole despre echitate și omenie. Ei sînt puși (ca reprezentanți ai culturii occidentale) față în față cu cîțiva savanți orientali. Între ei are loc un dialog cu implicații filozofice deosebite, pe care scriitorul îl conduce la un nivel destul de ridicat. Sînt luate în considerare anumite probleme capitale ale epocii noastre, ca, de exemplu, cea a raportului în care se află omul față de tehnică în zilele noastre sau cea a necesității imperioase a evitării alienării umane prin tehnică în societatea civilizată. Aceste scene ale confruntării reprezentanților celor două culturi sînt de departe cele mai reușite ale romanului (alături de frumoasele pasaje în care, după cum vom arăta mai jos, este descrisă acțiunea sensibilografului, aparatul miraculos care pătrunde și reprezintă gîndurile omului). Un adevărat patos umanist străbate disputele lor.

Pomeneam mai sus despre virtuțile deosebite de ordin literar ale sensibilografului. Într-adevăr, scriitorul reușește, descriind reprezentările cromatice pe care acest miraculos aparat le produce, adevărate plasticizări de artă cinetică. Verbul său se mlădiază, nuanțe infinite se perindă prin fața ochilor noștri, o neașteptată contragreutate pur estetică apare în acest roman al acțiunii și al meditației.

„Taina recifului" este o reușită a genului științifico-fantastic. În părțile lui cele mai bune, romanul este un eseu subtil dedicat unora dintre problemele capitale ale epocii noastre. Spre regret însă trebuie să arăt că anumite lungimi se fac simțite. Multe episoade aventuroase sînt umflate de dragul lor însele, o serie de întîmplări arhicunoscute și arhiprevizibile din eternele romane de aventuri sînt preluate. Abstracție făcînd însă de lungimea inutilă a unor episoade aventuroase, romanul lui Radu Theodoru rămîne o reușită a science-fictionului românesc.

VOICU BUGARIU

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii"

2012

CLUB COLECȚIA Povestiri Științifico-Fantastice

cpsf.info

prelucrare
&
editor
Costin Teo Graur

I.m. Pompiliu

Au scanat, corectat, prelucrat.

Ceea ce nu au fost în stare redacțiile Știință și tehnică
sau cei care au dat să continue CPSF, au reușit, cu multă dăruire,
muncă și cheltuială, acești entuziaști.

Lor trebuie să le mulțumim pentru că avem acum posibilitatea
să (re)citim legendara Colecție.

clandiher
flash_gordon
aviligheorghe
krokodyliu
progressivefan3
car_deva
coollo
fractalus
panionios
nld68
un anonim (RK)
Gyuri
hunyade
dl. Dan Lăzărescu
Cilly Willy
fizikant
Doru Filip
connieG

(dacă este omis cineva, vă rog un email și reparăm greșeala!)

• • DECEMBRIE 1968

PREȚUL 1 LEU | 41007